कोश

क्र.नं.१७

पुरुषोत्तम - त्रिकांडशेषे प्रथमकांड

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(1)

अथ द्विरूपकोशा पत्रे ७

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

॥श्रीगणेशायनमः॥श्रीशंबंदे॥जयंतिसंतःकुशलंप्रजानांनमोमुनींद्रायस्कराःस्मृतास्ते॥स्तुतास्सिवाङ्केचिदयस्त्वमालर्धि
धेस्त्रिविष्टाधिपमंगलानि॥१॥अलौकिकत्वादमरस्यकोषेनयानिनामानिसमुल्लिखानि॥विलोक्यतेरप्यधुनाप्रचारम
यंप्रयत्नःपुरुषोत्तमस्य॥२॥वर्गक्रमस्तथानामलिंगयोस्तूपदेशनात्॥परिभाषादिकंसर्वमत्राप्यमरकोषवत्॥३॥स्व
र्लोकोदिवलोकस्यादवरोहःफलोदयः॥मंदरःसैरिभःशक्रभवनंत्रिदिवंनमः॥४॥स्वादाभुजस्तुवस्कलाःपूजिताश्चचि
रायुषः॥शोभानिलेंपाद्युषदःस्वर्गिणश्चनभःसदः॥५॥नामान्यदितिर्देवमातास्यादथपूर्वजाः॥पितरश्चंद्रगोलस्था
न्यस्तशस्त्राःस्वधाभुजः॥६॥कव्यवालादयस्तेचदेवास्तुअपसाःखराः॥कलुद्विषश्चशिष्टिसुषोदैत्यमातादितिर्दनुः॥
७॥बुद्धोकनिष्ठगमाल्हासुनिधर्मचक्रराग्रात्रिनिविवारणाःस्वसमादशार्द्धः॥तापीगुणाकरमहासत्त्ववज्रिणश्चमैत्रा
वलासमन्जितास्विसमंतभद्राः॥८॥महाबोधिधर्मधातुःश्वेतकेतुर्जिनःखजित्॥त्रिमूर्तिर्दशभूमीशःपंचज्ञानोबहुक्ष
मः॥९॥संबुद्धःकरुणाकूर्चःसर्वदर्शीमहाबलः॥विश्वबोधोधर्मकायःसंगुप्तोर्हन्सकनिश्चलः॥१०॥व्यामाभोद्वादृ
श्यश्चवीतरागःसुभाषितः॥सर्वार्थसिद्धस्तुमहाश्रमणःकुलिशासनः॥११॥गोपेशश्चाथास्यपत्नीयशोधरायाराहुलःसु

(2A)

लः॥ देवदत्तो ऽजोन्तेथस्युः श्रा•वकाः शिष्यसंज्ञिनः॥१२॥ प्रत्येकबुद्धाखंगाः स्युः स्कदांताश्चैकचारिणः॥ स्वयंभुवोथ मारीचोपि
सुखावज्रकालिका॥१३॥ चिकटा वज्रवाराही गौरीयोगिरथा च सा॥ लोकनाथस्तु लोकेशः सरोजो गुणसागरः॥१४॥ लोके
श्वरः स्रूपाहलः स्रु धावर्षो हालाहलः॥ सुखावतीश्वरः कन्याग्रामो ऽसिताभ्रशेखरः॥१५॥ चिंतामणिः पद्मपाणिर्बहुरूपः खस
र्पणः॥ अनीचिदंशीकारंडव्यूहः पातलकप्रियः॥१६॥ नटाथ रामद्वाधीयोपि वज्रसूर्या ऽचलो किलः॥ तारा महाश्रीरोंकारा स्वाहा
श्रीश्च मनोरमा॥१७॥ तारिणी च जयानंता शिवा लोकेश्वरात्मजा॥ खदूरवासिनी भद्रा वैश्या नीलसरस्वती॥१८॥ शंखिनी च म
हातारा वसुधारा धनंददा॥ त्रिलोचना लोचना स्यां मणिभद्रस्तु जंभलः॥१९॥ पूर्वयक्षो जलेंद्रोथ मंजुश्री ज्ञानदर्पणः॥ मं
जुभद्रो मंजुघोषः कुमारोष्टारचक्रवान्॥२०॥ स्थिरचक्रो वज्रधरः प्रज्ञाकायश्च वादिराट्॥ नीलो[illegible]सली महाराजो नीलः
शार्दूलवाहनः॥२१॥ धियांपतिः पूर्वजिनः खंगी दंडोपि भूषणः॥ बालव्रतः पंचचीरः सिंहकेलिः शिखाधरः॥२२॥ वागी
श्वरोथ हेरंबो रुचकश्चक्रसंवरः॥ दिव्योवज्रकपाली च निस्तुंभी शशिशेखरः॥२३॥ वज्रटीको ऽथ मैत्रेयो युवराजो ऽजित[illegible]
श्च सः॥ चीवरी श्रमणो भिक्षुश्चैल्यश्चैत्रो ऽथ चेलुकः॥२४॥ श्रामणेरः पंचजितो महापासकेगामिनो॥ अथ हंसैयो ब्रह्मा २१

(3)

शिव
२

विरिंचोऽथ श्रवाः सनत्नु ॥२५॥ कंचाऽऽत्राणश्चवेदाश्च वेदगर्भपुराणगाः ॥ अब्जजो विश्वरेताश्च कमलः प्रपितामहः ॥२६॥
नाभिजन्माऽऽशान धृतिश्रीः सावित्री तु ब्रह्मकन्यका ॥ वाग्देवी शारदा स्तु कूर्ममहाश्वेता सरस्वती ॥२७॥ अथ हरिश्शार्ङ्गविंदुः श्रीकर
श्रीवराहाजितपरपुरुषश्रीगर्भ षड्विंदुनंताः ॥ नरकजिद्दत्तधामा केशवो जन्मकीलः क्रतुपुरुषान्नसिंहग्रंथजं हृश्वेदशः
॥२८॥ कोकः पुराणपुरुषोऽनलिनेशायश्च वासुदेव नारायण पुनर्वसु विश्वरूपाः ॥ अः श्रीनिवासधरणीधरवामनेकशृंगाः
श्च वृष्णिवृषशत्रुदशावतारः ॥२९॥ सोमगर्भ दिव्य दिवसा हस्यणर्विंदवः ॥ गदाग्रजो मुकुंद केशी सनातनः ॥३०॥ रंति
देव शिवकीर्तनौ त्रिपान्तु सामसिंधुरपि राहुमूर्द्भिसु ॥ कालनेमियवनारि पंडवाभील सिंधुवृषककृष्णकेशिनः ॥३१॥
हेमशंखः शतावर्तोऽमृतसात्वतकर्याश्विना ॥ वर्द्धमानः शतानंदो जगन्नाथः स्कयासुनः ॥३२॥ पूतना धेनुकारिष्टकेशीचा
नूरसूदनः ॥ भूकश्यपस्त्वस्यपिता दुंदुः स्त्रियदितिः प्रसूः ॥३३॥ स्यंदनस्तु शतानंदः सारथिश्चास्य दारुकः ॥ तुरंगाः
शैव्यसुग्रीवमेघपुष्पबालाहकाः ॥३४॥ ध्वजो भुजंगहा मंत्री पवनव्याधि रुद्धवः ॥ शौनयस्तु शिनेर्नप्ता युयुधानश्च
सायकिः ॥३५॥ बलभद्रस्तु हालःस्यात्सु सोनंदो हलनालभृत्तु ॥ संवर्तको गुप्तचरो रुक्मिदारी च कुंडली ॥३६॥ मधु

शिव
२

(3A)

प्रियाथ प्रद्युम्नो नराभीरुः शमांतकः॥ प्रस्तनाः समपंचेषुः कंजनो मधुसारथिः॥ ३७॥ रागरज्जुः कलाकेलि मधुदीपः पुरवी
षयः॥ इः कंतुर्मकरांकः संकल्पभवो॥ जश्च स्वरूपास्त्रः॥ ३८॥ रणरणकोरतिरमणः संसारगुरुर्मनोजन्मा॥ कार्ष्णिश्चास्य
स्त्रियारा॥ लताकेलिकिलावती॥ ३९॥ सेः केननोचास्य बाणा मदनोन्मादनस्तथा॥ संतापनः शोषणश्च निश्चेष्टाकर
णोपि च॥ ४०॥ स्कतो ऽनिरुद्धः स्याद्विश्वकेतुः प्रातिलषस्कनः॥ श्रीचलक्ष्मीचलासामार मा जलधिजेंदिरा॥ ४१॥ मणिः
स्यमंतको हस्तविष्णोरुरसि कौस्तुभः॥ तार्क्ष्यशिलो [...] काः का मायुररुणावरजश्चिरातु॥ ४२॥ पक्षिसिंहरुंननीशोव
न्नतुंडः स्कथाहारः॥ स्वर्णपक्षः स्कसुखसूः॥ ग ल्मलीभुज गाशनः॥ ४३॥ शंभुर्भगालीकपिशांजनश्च हारः कट ु
पुभरूरेरिहाणो॥ पुरारिपंचाननभैरवाट्टहासप्रह्लासा श्च खकुंतलश्च॥ ४४॥ कंठेकालजयंतगुह्यगुरवो जोटिंग गोपा
लकोपिंगाक्षः कठमर्दरैवतजटाटंकाव्ययाः कूटकृत॥ चंद्रापीडमहानटौ च शमिराहः शैलधन्वा नटारौचीऽथर्वणनदि
यर्थनगुडाकेशोग्मकालजराः॥ ४५॥ मिहिराणो जगद्योनिषंकरी को जयादनः॥ कृष्णकेरोवरयढुश्च स्कप्रसादो द्रुत
श्चनः॥ ४६॥ रुः स्थाणुः शिपिविष्टश्च मः कीलो धर्मवाहनः॥ विरूपविषमन्यक्षः संध्यानाटो वृषांचनः॥ ४७॥ राकपा

द्रौनिको भद्रो ऽद्वैरेमः पांशुचंदनाः ॥ नरस्थिमाली शिवश्वास्य खड्वांगस्तु स्फुरंदुराः ॥४८॥ अजोकं ऽजकावश्च वृषो भृंगे
शिव ३ रिटिस्त्वसौ ॥ भृंगरीटः शूलो भृंगीनाडीदेहो ऽस्थिविग्रहः ॥४९॥ महाकालो महाभोगो महाकायो वृषाणकः ॥ हस्तस्तु नंदोत्म
लंकायनस्तांडवतालिकः ॥५०॥ स्यान्नंदिकेश्वरो थार्या दिंडी शिखरवासिनी ॥ शक्तिः ऽसिंहरथा गोला ऽसिनी बालीद्दषद्वती
॥५१॥ सांकृष्णपिंगलालंबा शैले या गणनायिका ॥ याराल्लिकेकानंदा चशिवदूती यमस्वसा ॥५२॥ कोटवी बाभ्रवी कैठभा
यारवी कर्बुरी चेश्वरी चेश्वरा ॥ आमरी रक्षकंन्याच बर्हि ध्वजानंदपुत्री च मारीच कालंचरी ॥५३॥ गौतमी तामसी षष्ठी जयं
ती भूतधृक् सती ॥ सिंहस्तस्या मनस्तालकः सख्यौ च विजया जया ॥५४॥ वज्रतुंडः करीमुखः पशिभृंगो गणाग्रणी ॥ त्रिधा
तुरेकदंतश्च द्विदेहो मूषिकांचनः ॥५५॥ विघ्नदारी कुमारस्तु स्वामी द्वादशलोचनः ॥ बालचर्यः सिद्धसेनः कृकवाकुध्वजश्च
सः ॥५६॥ देवराजस्तु लः कौशिको ऽसच महाबाहुरंतेयदाजीवरौ ऽद्रिभित्तु ॥ वज्रपाणिर्महेंद्रः स्फुरग्रामणीर्याभिनो ऽभिच्छे
षीनाकनाथो हरिः ॥५७॥ प्राचीनबर्हिः खदिरः कपिलाश्वो वरक्रतुः ॥ प्राचीपतिस्तपुस्तकः पुलो मारिश्च माहिरः ॥५८॥
पतनाषाट्प्रिया त्वस्य चारुधारा शतावरी ॥ शचीस्कंदा देवसेना मानलिस्तु हयंकर्षैः ॥५९॥ उच्चैःश्रवाः श्वेतहयो वृषण शिव ३

श्चाऽमरावती ॥ रथ भास्वास्करः पुरी वनं मेद्रं रथ षणवसूः ॥९०॥ नंदनं कंदसारं स्यात्मिश्रकाचनमित्यपि ॥ हस्तिमल्लश्च तुर्द
तोभ्रभ्ररेणुमदांवरः ॥९१॥ श्वेतद्विपस्य दामाऽथ वज्रोऽस्त्री गिरिकंटकः ॥ वज्राशनिर्भिदुर्भिदुरो जंभारिः लिदृशायु
धं ॥९२॥ शतधारं शतारं चाश्रोशं भिदुरमंबुजं ॥ मातरिकेणी चामुंडा कर्णमोटी श्च चर्चिका ॥९३॥ विद्याधरं का मरु
पीखेचरः स्थिरयौवनः ॥ स्पर्शानंदा रतिमहाश्रुरसः स्कंभ दासमुखाः ॥९४॥ देवो यानानिवैभात्रं मिश्रकं सिप्रकारणं ॥ चै
त्ररथं च नासिक्यौ युजो दस्रो ॥ दशगदेश ॥९५॥ स्तुभ घासि सथयोंऽचंति जुहूराण ईषिर तुषयदास्विराः ॥ छागवाहन
स्त दाकुबर्हिषः स्वर्णसप्तधूलमं प्रदीप्तिः ॥९६॥ पपरीकरसनीमणिपीथाः स प्रजिह्वसमिधावस्तनार्चिः ॥ नार्चिके
तु भुजिभारतविश्वप्साः शुचिः पचिसमंतभुजौ च ॥९७॥ वाडवाग्नौ तु सलिलेंधनस्याद्वुडवामुखं ॥ काकध्वजो वाणि
जश्च स्कांदाग्निस्तुणकाष्ठधृक् ॥९८॥ छागणस्तु करीषाग्निस्तृणाग्निः स्यात्तुषसलः ॥ तुषानलः कुकूलस्यात्तुमु
रोऽथाग्निकुकुटे ॥९९॥ संकिलो दहनोल्कास्यादंगारे कोकिलांझलौ ॥ धूमभं भमरु द्वादखनमालशिखिध्वजाः
॥१००॥ अग्निवाहस्तरीः स्वाहा त्वग्नायी दहनप्रिया ॥ जीघिनेशो यमश्रीस्त्मपादश्च महिषध्वजः ॥१०१॥ मंदोऽस्यका

ता धूमोर्णाश्चित्रगुप्तस्तु लेखकः ॥ भट्टयौ चंडमहाचंडौ कालीचीतु चिचारभूः ॥७२॥ पंक्तिकालश्च संधानी न्यच क्षास्तु खसा
सजः ॥ कीलालपाः पलाशी च क्षपाटो नरविष्वणः ॥७३॥ संध्याबलो रात्रिमयो दन्नूषः श्यामनीषदः ॥ पलाशो विस्तुरः शंकुः
कापिशायस्तु पिंडकः ॥७४॥ पिशाचो मेघनादस्तु चरुणानः परं जपः ॥ देसदेवश्ववानस्तु नभः प्राणो जगद्बलः ॥७५॥
भोगी कीनः कंपलक्ष्मा पंचधारा चनिश्वरः ॥ खश्वासः क्षिपणुर्धूलिध्वजः सरसुरं कनिः ॥७६॥ वातुलो वातगुल्मः स्या
च्चारवायुर्निशाघजः ॥ झंझानिलः प्राव्हषिजो वासंलोमलयानिलः ॥७७॥ श्रीदधनकेलिमनुराट् श्वेतो द्रस्तन गर्भनि
धिनाथाः ॥ कुलकुकुदैद्य वसवः पिशाचकी सत्यसंगरस्त्रिशिरा ॥७८॥ अस्त्री पद्मो महामद्मः शंखो मकरैरकत्सपो ॥
मुकुंदचंदनी लाश्च चर्चाः स्युर्निधयो नव ॥७९॥ कुलेतोऽस्य मायुराजः स्यात्तथा वर्णकविग्निर्धो ॥ असंगिनी चर्चा नार्लिली
स्याद्धासावातमंडली ॥८०॥ कुनाभिः स्याद्धिलायस्तु खं मरुं मेघवर्त्म च ॥ अक्षास्वाथ पाथोरः खनमालो गदांवरः ॥८१॥
मरुच्चित्वर्थयुदारुर्व्योम धूमानभोगजः ॥ गाउवः कंदरो वातरथो वारिमसिः स्त्रियां ॥८२॥ करका स्याद्धन ककोवीजो
रकमिस्वरं ॥ मेघास्थिवर्षणं तु स्याद्गोध्वनं च परामृतं ॥८३॥ सौदाम्नी त्वशनीविद्युद् रणुभाचाचिरद्युतिः ॥ त्रिथि प्र

(5A)

णीदृश्च विपन्निशामणिस्त्रिनेत्रचूडामणिरत्रिनेत्रभूः ॥८४॥ स्कंधांगमो द्वौ मृगपिप्लुपक्ष्मजैवादृशाश्चसितप्रहणेमिचंद्रिराः ॥
छाया मृगधरो राजा माः परिज्ञा बलक्षगुः ॥८५॥ द्विजराट् दाक्षायणी तुंगी रोहिणी यज्वनांपतिः ॥ उडुपः पर्वधिः क्लेदुर्जयंता
स्तपसोदरिः ॥८६॥ तारापीडः खचमसो विकसः सिंधुनंदनः ॥ चंद्रिका चंद्र[illegible]शाला स्याज्जीहारः स्वनिशाजलं ॥८७॥ शी
तं तु शीतलं पत्रहिमं तु हिमदुर्दिनं ॥ कुंझटिर्धूममहिषी रत्नाभ्री च कुहेलिका ॥८८॥ धूमिका च नभोरेणुरथा ॥ स्याग्निमा
रुते ॥ सख्याग्निर्वारुणिर्विंध्यकूटो वातापिसूदनः ॥८९॥ री[illegible]ाग्निरो वैशेयश्च समुद्रचुलुकोऽस्य तु ॥ प्रिया कौशीनकी लो
पामुद्रा ख्याच विदर्भजा ॥९०॥ प्राक्फाल्गुनेयस्तु नभ्या तु जः पारुष्यगारथो ॥ दीदिवि द्विदिशाकरश्चवक्षाः स्करगुरु
र्गुरुः ॥९१॥ शुक्रो भः शालपर्वं शोम वा भूभर्गुरा स्फूजित्तु ॥ षाउशार्चिर्नवार्चिस्तु मंगलः स्वोल्मुकः कुजः ॥९२॥ बु
धो हेमा राजपुत्र एकदेहः प्रहर्षणः ॥ स्यात्तु पंचार्चिः श्रविष्ठाजः [illegible]मौ श्यो गैकांगरोधनाः ॥९३॥ शनैश्चरो नोलवासा
मदश्छायात्मजोः शनिः ॥ रा[illegible]हुस्तु कयस्कं क्लोलो ऽभ्रपिशाचो ऽप्यथाहिकः ॥९४॥ केतुर्ज्योतीरथस्तु स्याद्ध्रुवस्था था
रो ध्रुवश्चसः ॥ तनूक्षणं सू[illegible]यमुक्तादि खुधरं गारिणीस्म्ललाः ॥९५॥ अगासन्नीस्तमया धीरैरुच्यं लेचोपधूमिता ॥ स्रु

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

नीलिध्रुवमालास्यान्मानादक्षस्यमारिषा॥९६॥छायापथोदेवपथःसोमधारानभःसरित्॥दिनप्रणीस्त्वव्यथिषोभानेमिरखरश्च

शिव ५ नः॥९७॥गभस्तिहस्तांशुधरःखरांशुर्मरिचिर्भगः॥वेदोदयःप्रतिदिवाभानुःपीतुस्तमोपहः॥९८॥दिनमणिर्दरिद्रस्तिश्र

ध्वभाकेषभासूद्दरथिखगतंगेनाद्रयःसप्तसप्तिः॥मिहिरमहिरपीथाःकालकृत्सप्तपाणिःखमणिररुणभूरावंसुमानंशु

मालीग९९॥छायास्यात्तपतीनंदजननीभूमयीवरी॥संज्ञातुयमकालिंदीरेवंतमनुदस्रसूः॥१००॥त्रसरेणुर्महावीर्या

स्वातिःसूर्यविस्फुर्च्छेला॥स्वरेणुर्द्युमयोत्वाष्ट्रीप्रियचेतविवस्वतः॥१०१॥आश्मनोरमणाऽनूरुर्जठायुस्तरुणात्मजः

कालक्षालयपष्टुर्नक्तकाभसंतोभसद्वियपि॥१०२॥पीथःपीयुस्तिथश्चाथवस्तोव्युष्टाशाकेद्दिनं॥उषाप्रभातंगोसगः

सायोस्तवोचिकालकेग१०३॥रात्रीरक्षोजननीशार्वरीचकमेद्दिनीघोरा॥श्यामायाम्यादोषातुंगीभौनीशानाक्षीच॥

१०४॥वास्तवोषनिशास्याचवासतेयीतमानिशा॥यस्यामलानिशिक्षीश्वनिशाचसा॥१०५॥निःसंपातोऽर्धरात्रःस्या

सर्वविसरउत्सपि॥नर्ध्वंद्वापररात्रोद्धोदशीऽमाऽमावसीचसा॥१०६॥भूतःकृष्णचतुर्दश्यांपौर्णम्याधर्मवासरः शिव

शाकोस्तवोध्वनोथानंशारदीचूनपूर्णिमा॥१०७॥कोजागरःशारत्सर्वकोमुदीचारमक्षियां॥यक्षरात्रिस्तुदीपालीचे ५

(6A)

त्रावल्यां मधूत्सवः ॥१०८॥ रूचसंतः काममहो वासंती कर्दनी स्त्रियो ॥ श्रामस्तु मासो वर्षांशो वत्सरस्तु गां शः कः ॥१०९॥ अस्तु य
न्तिर्मासिमानः स्यात्कालग्रंथिर्दवर्दृः ॥ कालात्मभातं शरदां प्रावृषा लुजलार्णवः ॥११०॥ कौमुदः कार्त्तिको मासः फाल्गुनोल
स्तु फाल्गुनः ॥ ज्येष्ठामूलीयमिष्टं तिमास समाषाढपूर्वजं ॥१११॥ कृतं सत्ययुगं त्रेता त्र्यायी द्वापरयज्ञियौ ॥ कलिर्द्वृद्रुरिकः
कर्मयुगं पापं तु पानकं ॥११२॥ शल्यं तूस्तं च कल्को ऽथ भद्रं भद्रं शिवं तथा ॥ शंस्तु भं चाव्यये ऽथात्मा जीवः पुरुषस्तु हलो
॥११३॥ अंतर्यामीश्वरश्चांतःकरणं तु मनो निरुः ॥ बुद्धिः स्याराडा चिदाचार्वी विचारस्तर्कनिर्णयो ॥११४॥ ऊंजाचश्री
थ सिद्धांतोत्तरपक्षः समाधयः ॥ कृतांतः पूर्वपक्षस्तु चर्यागी भणितिर्गिरा ॥११५॥ वाचा छंदस्तु निगमः साम्न्यूकथं
स्वरपत्तनं ॥ ब्रह्माक्षरं स्यादोंकारः प्रश्न दूतीयदेविका ॥११६॥ संज्ञाद्विवचनं सत्यः कृतं लक्षणन मनी ॥ व्यपदेशः प्रसि
द्धिस्तु टंकारोथ नयस्तवः ॥११७॥ आह्वाभिख्यापात्वभिधा ऽभिधानं वाचको ध्वनिः ॥ ह्रासः कुहरितं चाथ मन्मनो गद्गदध्व
नो ॥११८॥ तूरं तूर्यं स्यात्ताड्यमानास्तु पटहादयः ॥ करर्द्धिः करतालीस्याध्वनिना लातु कालला ॥११९॥ मड्डुडुको मर्द
लो मंदराढक्का विजयमर्दलः ॥ द्रगडः प्रतिपत्तुर्येडमरुः स्त्रूत्रकोणकः ॥१२०॥ नालीघटीयामनालीदंडढक्का य मेरुका ॥

शिव ५

याम घोषा ऽथ नाम्नी स्यान्मानरं ध्वाविकालिका ॥१२१॥ भवस्खलनपरद्रोम्र सुभंगुरकस्तेः श्चे ॥ रणतूर्यं तु संग्रामपटहो ऽभ
यडिंडिमः ॥१२२॥ भक्तूर्यं न्ध पाभीरं मल्लतूर्यं महास्वनः ॥ मुखवाद्यं वक्त्रनालं वेणो विचरनालिका ॥१२३॥ वारवाणिः प्रेण
लास्याः कथकेकनटौ समौ ॥ सर्वयंत्री यारमः स्यात्ताः लायन्चरोनटः ॥१२४॥ लयपुत्रीनटीनर्तृः खंग धारा दिनर्तके ॥ पूत्ल
कः केलुल्लुश्च्याथ भंडश्चाकचदुः समौ ॥१२५॥ गायनं गाथकस्त्रीणां ॥ लुषं नहनर्तनं ॥ वास्तस्त्यशां लोलुरसोऽग्नं गारः कौ
शिकः स्मलः ॥१२६॥ संभोगो विप्रलंभश्च लैङ्गे द्वावर्णिकामसीम सिर्नाव्या मनंतु स्यात्स्यामो ऽचङ्गा लु पांसनं ॥१२७॥ ड
मरस्तु चमत्कारः प्रोटि स्तु कियरत्निका ॥ स्विदः प्रस्रवणं सिप्रादुया श्रीडोनदंधिका ॥१२८॥ भामः क्रोधानिःश्वामस्तु शोकेथी
र्यं सु रीरता ॥ छलं मिषं च वैदग्धी भंगिः श्चेभनिमालिका ॥१२९॥ स्याच्चिंता चिन्तपाथोद्दाल्दनं रणरणं चतंतु ॥ परिहासः के
लिमुखः केर्द्दनन्नमर्णिं ॥१३०॥ रामोद्भदस्तु पुलकस्त्वकुपुष्पं चत्वगंकुरः ॥ स्वेदोषयूदनं मस्त्रक्षो रागसंगौ तु गर्द्धनुला ॥१३१॥ का
व्यकारः सयश्चिन्नपापमाधाय शंसनं ॥ कोरुत्यं विप्रतीसारो विधा धातु विहेठनं ॥१३२॥ दुःखंशोको भवश्चेच संसारः कष्टका
रकः ॥ निर्वणमस्तकोमासः श्रीतीभायः श्रामोमलं ॥१३३॥ इति स्ववर्गः ॥ ॥ अथाव्ययं स्यात्सानोल

शिव ५

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(7A)

विरोकं श्वभमस्त्रियो ॥ नमस्तं तु निशाचर्म नोलयं कंरजो बलं ॥ ८ ॥ दिनांतकोवियद्रुतिः खलु ग्च त्रोथनो ॥ गभ्रं तु ॥ डुंडुः स्त्री स्या
द्रुलूना जगराय थह्लाह्लः ॥ २ ॥ ब्रह्मसर्पो ऽश्वलाला लाचव्हि मुखाह्विर हीरणिः ॥ राजाह्विर लगेंद्रुस्तु कालसर्पो महाविषः ॥
३ ॥ भाराउ पुष्पस्तु भुजंगो भेवल कौ कुटिकं दलः ॥ गोनासगेन सोद्दा लाह्लं द्दालह्लं विषं ॥ ४ ॥ अथा भक्षोह्विरस
नः समकालः श्वभ कञ्चुकः ॥ कुंभीनसो मंडलीच गरलं जंगलं विषं ॥ ५ ॥ अनंतो वासुकिः पद्मो महापद्मोपि तक्षकः ॥ कर्को
टः कुलिकः शंखः उत्स्पष्टो नागनायकाः ॥ ६ ॥ पुरी भोगवती चैषां भोगिन्यो गेनो कंन्यकाः ॥ अकंटुःखमपंचैद्रीत्यलक्ष्मीः का
लकर्णिका ॥ ७ ॥ पाथोधि सिंधुमकरालयवारिराशि ॥ गाधरद्रुजलकास्तिमिरूर्मिमालीग ॥ वार्द्धिर्मित द्रुतिम्मिकोषमहाश्वे
यो क्लीबं चरोलशिविरं धरणीपूवश्च ॥ ८ ॥ पुमानकंयं ॥ गलायाकः कूलंकषपरां ॥ वो ॥ लरंतोदारदः परमेहीप्राचीरमद्ध्याः ॥
९ ॥ नदीनश्चाथ कमलं नीरं नारास्त्रियामिरा ॥ कंदकंजलमस्थायमगाधे ऽथामसांभ्रमः ॥ १० ॥ तानूरोर्वायुगुल्मश्वकण
लाभः कल्कं कुरः ॥ पुरोटिः पत्रझंकारवदालः कूलदंडकः ॥ ११ ॥ तुलुको घनजंबाले द्दलाढ्यपंककर्वटः ॥ तरणो भेलके
वास्त्रि रथो नौस्तरिकः प्लवः ॥ १२ ॥ होडस्तरांधुर्वहनं वहित्रं वार्वटः पुमान् ॥ पादारकः स्यात्सोलिंदः पत्रवाले तुलाथटः ॥ १३ ॥

(8)

श्रीव
७

समुद्रकफहिंडीरजलद्रासास्तुफेनकेः॥केयर्तेजालकुलिकंछोटीकुपिनीस्यादथप्लवः॥१४॥पलवःपंजरारवेटःकरंडीतुज
लेत्राणयः॥आलाशीग्रांबरामूकोऽनिमेषोचल्केवानपि॥१५॥मीनेचशल्कःपाठीनोमत्स्यराजस्तुरोहितः॥भालांकश्चाथकु
लिग्रांकंटकाष्ठीलउत्सपि॥१६॥फलकोस्याच्छित्रफलीराजग्रीवामदार्मदः॥कचयीक्रकचपृष्ठीकंकेत्रोटोजलव्यधः॥१७
॥शफरःश्वेतकोलःस्यात्खवत्रोटस्तुखलेत्राणयः॥उल्किशागिकपूरगांगेयशफराधिपाः॥१८॥जललालोप्यथचलत्सूर्णिमांचं
द्रुतंचलोग॥जलव्रश्चिकइंचाकंगंगाटयो॥लानिलः॥१९॥मालःशाकलंगंडूस्यादंधाहिःकुचिकाद्वयोः॥व्रमीतुपंकगडकोल
त्युगर्गश्लिकंटकः॥२०॥तियग्यानिःकुलीरःस्यात्सुरवास्त्रास्ररिलोचनः॥वहिःकुटीचरःपानाधानंतुस्याज्जलांडकं॥२१॥
जलरूपस्तुमकरोमरोलिरसिदंष्ट्रकः॥मीरेनेस्तुग्राहस्तुनक्रःवाडवहारकः॥२२॥नक्रस्तुग्राभटःस्यादंबुकिराटोंऽबुकं
टकः॥जलसूकरमायादक्षपाशानहृदयद्रा॥२३॥जलकूर्मस्तंबुकीशाचसाढ्यःशिशुकश्चसः॥उद्रस्तुजलमार्जा
रजलाखुनकुलप्रभाः॥२४॥मत्किरापुर्पुरीवारिक्रिमिस्तुजलमक्षिका॥पटालुकाजलौकांबुसर्पिणीवणिवधनी॥
२५॥व्यंगस्तुनेरकोभेकोगूढवर्चाःकृतालयः॥रेकोऽजिह्वाऽथपंचांगगुप्तःक्रोडांघ्रिककच्छपाः॥२६॥उंडुःकिंचुलुकोऽथा

श्रीव
७

(8A)

धुर्विंकिरश्चूडकश्चवसः ॥ चुराटाचुंटीचूडाऽथांधकूपः कर्कंधुकः ॥ २७ ॥ पल्वलं दीर्घिका वापी यष्टिका मीनगोधिका ॥ अ
वपद्रावेटा तुल्यौ तल्लं विल्लं तलं च नतू ॥ २८ ॥ द्वि अप्रपालवालं स्यात्केदारः पांसुमर्दनः ॥ नदी निर्झरिणी रोधोवक्रा सागरगामि
नी ॥ २९ ॥ नलोदाचां पिलासिंधुर्ऋर्दिषिकुल्या वहाच सा ॥ अध्वगा गांधिनो गोगं देमवय यशास्वरा ॥ ३० ॥ धर्मद्रवी सिद्धुसिंधुस्ता
पीतु यमुना यमी ॥ रेवा तु पूर्वगंगा स्यात्तु सुरला तु मुरंदला ॥ ३१ ॥ स्याद्दुर्गंगा कावेरी वासिष्ठी गामती समे ॥ अथ गोदावरी
गोल्ला कुवलं तू सलं कुचं ॥ ३२ ॥ केरवं गंधसोमं स्यात्कैदारश्च निशादसः ॥ श्रीकरं कृष्णकंदं चरक्तासलमल्लिप्रियं ॥ ३३ ॥ ल
क्ष्मी ॥ हृंकुमुश्चाथ शालूकः पंकसूरणः ॥ पश्मीतु कुंभिका या रिमूली पर्ण्या खमूलिका ॥ ३४ ॥ स्याद्धारिचत्वरा ऽथांबुतालः
सलिलकुंतलः ॥ शैवलो हठपर्णी स्त्री कावारं वारिचामरं ॥ ३५ ॥ पद्मकवारं पंकेजं विसनाभिस्तु पद्मिनी ॥ पटकिन्यचवमेवा
न्याः कुंदिन्यं म्लानिनीसुखाः ॥ ३६ ॥ विसं सुतं तु लविसं म्टंगा सेवारिकुंजकः ॥ ॥ इति पातालवर्गः ॥
॥ इति प्रथमकांडः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ इतित्रिकांडशेषप्रथमः कांडः समाप्तः॥ श्रीशंवंदे ॥ श्रीशंकरायनमः॥

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)

दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८

Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com